

De mooiste Japanse *haiku's*

Bashô, Buson, Issa, Shiki

Herdichting:
Germain Droogenbroodt

Deze uitgave is uitgegeven in samenwerking met Boekenplan

POËZIE

De mooiste Japanse haiku's deel I

Vierde druk

© Herdichting: Germain Droogenbroodt,
POINT vzw, Rekkemsestraat 167, B-8510 Marke (Kortrijk)
België en

POINT International, "Ithaca", Apdo.125,
E-03590 Altea (Alicante) España.

<http://www.point-editions.com>

Omslag: Ho Huai-shuo, Taiwan, naar een vers van
Li Yu, 66x66 cm

Tekeningen: Oost-Indische inkt op papier van
Leen FM De Vos

ISBN: 9789490347222

EAN: 9789490347222

D/2012/4229/1

NUR 306

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaand schriftelijke toestemming van de uitgever.

De mooiste Japanse
haiku's

白菊に
しばしたゆたふ
はさみかた

Een witte chrysent
in volle pracht, heel even
twijfelt de snoeischaar
Buson

INLEIDING

Voor de meeste poëzielezers zullen haiku's niet onbekend zijn. Deze rijmloze minigedichten, die uit 3 regels van achtereenvolgens 5-7-5 lettergrepen bestaan zijn in Japan, waar ze oorspronkelijk vandaan komen, zeer populair. Meer dan vijftig haikutijdschriften publiceren maandelijks zowat tachtigduizend van die kortgedichten, een jaarlijkse oogst van bijna een miljoen gepubliceerde minigedichten.

Ondertussen zijn er ook heel wat Westerlingen die drieregelige verzen schrijven en in gespecialiseerde tijdschriften publiceren. In Vlaanderen is er zelfs een Haikucentrum dat het tijdschrift "Vuursteen" publiceert. Onze voorkeur gaat nog steeds naar de Japanse haiku omdat, naar onze bescheiden mening, in de meeste Westerse haiku's meestal dat bijzondere, geraffineerde Oosterse parfum ontbreekt. Daarom hebben wij voor deze bloemlezing enkel Japanse gedichten geselecteerd en wel van de vier belangrijkste dichters. Uiteraard hebben ook andere Japanners prachtige haiku's gecreëerd die wij in een eventuele tweede bloemlezing haiku's aan het woord zullen laten.

Men vermoedt dat de eerste haiku's in het begin van de 13de eeuw ontstonden uit de vroegere vorm van de *mijika-uta* of *tanka*. Deze ook vrij gedisciplineerde versvorm bestaat uit twee strofen: de *kami-no-ku* of "bovenstroof" die 17 lettergrepen telt (5+7+5) en de *shimo-no-ku* of "onderstroof" die het met 14 lettergrepen (7+7) moet doen. Zoals hieruit blijkt is de haiku eigenlijk de "bovenstroof" van de *tanka* en bestaat uit 3 regels met een totaal van 17 lettergrepen. Geen lachertje dus voor de vertaler, vooral omdat Oosterse talen een sterk van de Westerse talen afwijkende structuur hebben. Nu is het zo dat zelfs Japanse haikudichters al eens van de strenge regels afwijken. Hoe vernuftig de structuur ook mag zijn, wij vinden dat de poëzie belangrijker is dan de vorm. Daarom zijn wij – zoals de meeste vertalers – enkele zeldzame keren van de perfecte haikuvorm afgeweken.

Een van de oudste grootmeesters van het genre was Arakida Moritake (1473-1549): *in de slingerroos/kwam mij vandaag voor d'ogen/mijn eigen leven*. Met amper 17 lettergrepen weet deze Shintopriester een beeld te scheppen van onze sterfelijkheid: de slingerroos, een wilde akkerplant die bloeit en vergaat.

Matsuo Bashô (1644-1694), wordt algemeen als de vader van het drieregelig gedicht beschouwd. Hij verbleef jarenlang in een Zen-boeddhistisch klooster in Kyoto wat uiteraard in zijn poëzie sporen nagelaten heeft. Reeds tijdens zijn leven had hij vele volgelingen. De invloed van zijn poëzie is tot op heden blijven bestaan al gaf hijzelf volgende raad: *zoek de weg niet van de ouderen, maar zoek wat zij hebben gezocht.*

Zoals men zal merken bestaan de kortgedichten meestal uit suggestieve impressies, die door de dichter niet worden toegelicht. De natuur speelt de hoofdrol en de woordkeuze duidt meestal aan in welk seizoen het gebeuren zich afspeelt. Een gedicht waar het duidelijk om de lente gaat is van die andere grootmeester Taniguchō Buson: *Je gaat nu heen, ach, / en de wilgen zijn zo groen / de weg is zo lang...* Taniguchō Yosa Buson (1715-1783) blies de drieregelige dichtvorm die na Bashô tot gelegenhedsrijmelarij vervallen was, weer nieuw leven in. Volgens de Japanners is zijn poëzie al even groots als die van zijn voorganger. Hij werd in een klein dorp niet ver van Osaka geboren, maar trok op jeugdige leeftijd naar Tokio waar hij zich uitsluitend met de schilderkunst en het dichten van haiku's bezighield. Net als Bashô trok hij jarenlang door het land en vestigde zich later in Kyoto waar hij de naam Yosa Buson aannam en een resem discipelen zich rond hem schaarden. Hij werd in de Kimpukutempel van Kyoto begraven. Buson was ook een belangrijk, naturalistisch schilder, een van de belangrijkste van de Nieuw-Chinese stijl. Enkele schilderijen van hem zijn in de tempels van Kyoto en Osaka te bewonderen.

Issa (1763-1827) schrijversnaam voor Kobayashi Yataro, de derde grootmeester van het kleine gedicht, werd als zoon van arme boeren geboren. Zijn moeder stierf toen hij amper drie jaar oud was. Zijn vader hertrouwde, maar de relatie met zijn stiefmoeder was zo slecht, dat hij op veertienjarige leeftijd het ouderlijke huis verliet en naar de hoofdstad trok waar hij allerlei karweien uitvoerde om in zijn levensbehoeften te voorzien.

Later wijzigde hij zijn naam en werd Haikaiji Nyūdō Issa-bō zu, wat ongeveer *broeder Issa, lekenpriester van de haikutempel* betekent. Hij nam de wandelstok en trok gedurende jaren op pelgrimstocht.

Net als Bashô en Buson, was Issa tijdens zijn leven reeds een beroemde en gewaardeerde haikumeester. In tegenstelling tot de eerder ernstige filosofische gedichten van Bashô schreef hij ook een aantal eerder humoristische verzen, zoals: *een winterse vlieg/ving en liet ik weer vrij maar/de kat at ze op*. Het noodlot bleef hem tot aan zijn dood achtervolgen: niet alleen zijn vrouw maar ook zijn vier kinderen stierven op jeugdige leeftijd en hijzelf overleed in armoedige omstandigheden. In de zomer van 1827 brandde zijn woning helemaal af. Oud en ziekelijk bracht hij de winter door in een schuur die ramen noch verwarming had en waar hij aan ontbering overleed.

Masaoka Shiki (1867-1902) de vierde haikumeester van deze anthologie, werd op het eiland Shikoku geboren en zou reeds als elfjarige poëzie geschreven hebben. Als zestienjarige trok hij eveneens naar Tokio waar hij zich intensief met de haikukunst bezighield. Zijn gezondheid was zeer labiel en op zijn eenentwintigste begonnen er zich reeds tekenen van tuberculose voor te doen. Hij schreef voor diverse haikutijdschriften en gaf zelf "Hototogisu" (koekoek) uit. Weldra verzamelde zich een hele groep haikudichters rond hem en vormden een nieuwe haikuschool die zich de *nihon-ha* noemde. Shiki stierf amper vijfendertig jaar oud.

De vertaling van een gedicht kan nooit als het origineel zijn, alleen reeds door het feit dat ieder taal een eigen klankkleur heeft. Daarom hebben wij naast een groot aantal gedichten de Japanse versie afgedrukt. Bij het vertalen van Oosterse talen is het probleem nog groter en dient de vertaler – opdat het resultaat een gedicht en geen gedrocht zou zijn – grotere vrijheid te nemen, nóg grotere in het geval van de zo gedisciplineerde haikuvorm. Ik vertaalde reeds in samenwerking met Chinese en Koreaanse dichters Chinese en Koreaanse poëzie die in de POINT-reeks gepubliceerd werd, maar pas na al die jaren heb ik het gewaagd, bijgestaan door een aantal specialisten, de beste haiku's van deze vier groot meesters te herdichten. Hoe onmogelijk de taak ook is, ik hoop dat deze Japanse vuurvliegen zullen zijn *als het murmelen van de bron na middernacht, als het fonkelen van de berg na zonsondergang*.

GERMAIN DROOGENBROODT

Bashô

霧
雨の
空を芙蓉の
天氣かな

In de motregen
schenken de klimrozen licht
aan het hemelrond

*Shizukesa ya
iwa ni shimiiru
semi no koe*

Serene stilte
alleen het krekelgekras
dringt door de rotsen

* * * * *

*Ume ga ka ni
notto hi no deru
yama-ji kana*

Geur van pruimenbloei
plotseling verschijnt de zon
een bergpad trekkend

Een tweede leven
zou ik wel willen en leven
als kersenbloesem

*Uguisu o
tama ni nemuru ka
tao-yanagi*

Als een nachtegaal
weerklinkt bevallig het gezang
van de bergrivier

* * * * *

*Utagau na
ushio no hana mo
ura no haru*

Twijfel er niet aan
lentelijke ankerplaats
de vloed brengt bloemen

De berg bestijgend
oogverblindend onderweg
de veldviooltjes

*Haru nare ya
namonaki yama no
usugasumi*

Een voorjaarsochtend
tussen de nevelslierten
rijst een vreemde berg

* * * * *

*Kashi no ki no
hana ni kamawanu
sugata kana*

De eik verheft zich
en bekommert zich geenszins
om de kerselaars

Van welke bomen
de bloesems zijn weet ik niet
maar wat een parfum!

*Hi no michi ya
aoi katamuku
satsuki-ame*

De malven neigen
naar de cirkelende zon
regenweer in mei

* * * * *

*Hitotsu ya ni
yújo mo netari
hagi to tsuki*

Onderkomen voor
monnik en concubine
maan en klaverveld

Kannon's* tempeldak
ver wegdrijvend in wolken
van kersenbloesems

** Kannon is de bodhisattva, de boeddhistische heilige
van barmhartigheid*

*Yuku haru ya
tori naki, uo no
me wa namida*

De lente gaat heen
de visogen zijn betraand
de vogels wenen

* * * * *

*Hara-naka ni
mono ni mo tsukazu
naku hibari*

In het open veld
zingt met niet één instrument
het leeuwerikje

Heerlijk een ontbijt
in het pronkvol gezelschap
van ochtendgloren

*Hana ni asobu
abu na kurai so
tomo suzume*

Pik niet naar de wesp
die tussen de bloemen stoeit
mijn dierbare mus

* * * * *

*Shirageshi ni
hane mogu chó no
katami kana*

Als herinnering
op een klaproos gelaten
de vlindervleugels

In volle bloei nu
staat dag aan dag de bergkam
in het morgenrood

*Kiyotaki ya
nami ni chirikomu
ao-matsu-ba*

Als watervallen
zich in golven verspreidend
de pijnboomnaalden

* * * * *

*Nehan ya
shiwa-te awaseru
juzu no oto*

Feest van nirwana
gebedssnoeren ritselen
ruwe handen bidden

Ze overtreffen
bepaalde stadspoëzie
rijstplantlieders

*Furu ike ya
kawazu tobikomu
mizu no oto*

Een kikker die plots
in de oude vijver duikt
geluid van water

* * * * *

*Umi kurete
kamo no koe
honoka ni shiroshi*

Nachtelijk zeezicht
vaag weerklinkt van de eenden
het wit gesnater

Lange gesprekken
langs bloeiende irissen
vreugde langs de weg

*Kono yama no
kanashisa tsugeyo
tokoro-bori*

Vertel mij over
het leed van de berg, jij die
zeewier verzamelt

* * * * *

*Mugi-meshi ni
yatsururu koi ka
neko no tsuma*

Eet ze rijst en graan
blijft voor de kat de liefde
om slank te blijven

INHOUD

INLEIDING	4 - 6
BASHÔ	7 - 43
BUSON	45 - 69
ISSA	71- 109
SHIKI	111 - 153